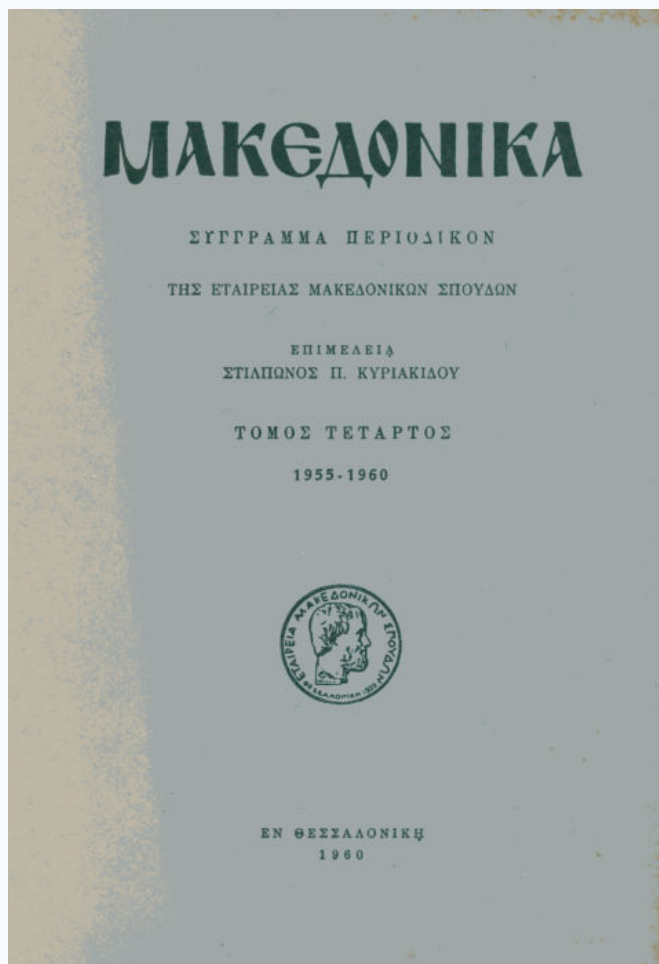

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Βιβλιοθήκη της Βυζαντινής Θεσσαλονίκης. 1, Ιωάννου Αναγνώστου, Διήγησις περί της τελευταίας αλώσεως της Θεσσαλονίκης, Μονωδία επί τη αλώσει της Θεσσαλονίκης. Εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια Γιάννη Τσάρα

Βασ. Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.736](https://doi.org/10.12681/makedonika.736)

Copyright © 2014, Βασ. Λαούρδας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαούρδας Β. (1960). Βιβλιοθήκη της Βυζαντινής Θεσσαλονίκης. 1, Ιωάννου Αναγνώστου, Διήγησις περί της τελευταίας αλώσεως της Θεσσαλονίκης, Μονωδία επί τη αλώσει της Θεσσαλονίκης. Εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια Γιάννη Τσάρα. *Μακεδονικά*, 4(1), 577-582. <https://doi.org/10.12681/makedonika.736>

τικά θέματα ἐκ χειρογράφων καὶ ξυλογλυπτικῶν ἔργων τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Τὸ βιβλίον του δὲν ἐγράφη μὲ προθέσεις ἐπιστημονικὰς, περιέχει ὅμως πολ-
λὰς πληροφορίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς κειμήλια
καθὼς καὶ πολλὰ στοιχεῖα διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν καὶ τῶν
εἰς τὸ Ὄρος ἐργαζομένων χωρικῶν ἐκ τῶν περὶ περιούτων.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Emanuel Amand de Mendieta, Le mont Athos. La
presqu'île des Caloyers. Desclée de Brouwer, 1955, σελ. 388.

Τὸ βιβλίον τοῦ Amand de Mendieta ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα κεφάλαια,
τὰ ὅποια περιέχουν, τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἰρεῖαν, αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν
ἱστορίαν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τὸ δεύτερον περιγραφὴν τοῦ νομικοῦ καθε-
στῶτος αὐτοῦ μετὰ μεταφράσεως τοῦ καταστατικοῦ του χάρτου, τὸ τρίτον
ἀνάλυσιν τοῦ χαρακτήρος τῶν κυριάρχων μονῶν καὶ τῶν πρὸς αὐτὰς συνδεο-
μένων σκητῶν καὶ κελλίων, καὶ τὰ ἄλλα, μέχρι καὶ τοῦ ἐννάτου, περιγραφὴν
μιας ἐκάστης ἐκ τῶν μεγάλων μονῶν, μετὰ πολλῶν πληροφοριῶν περὶ προ-
σώπων καὶ πραγμάτων.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἀναλύει τὸ μυστικὸν ἀσκητικὸν ἰδεῶδες τοῦ
μοναστικοῦ βίου ἐν τῷ Ὄρει, τὸ δὲ βιβλίον κλείει διὰ πλουσίας καὶ χρη-
σιμωτάτης βιβλιογραφίας. Ὁ συγγραφεὺς, καθολικὸς ἱερεὺς μέχρι πρό τι-
νος καὶ τώρα διαμαρτυρούμενος, ὁμιλεῖ διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὅχι μόνον μὲ ἀγά-
πην καὶ κατανόησιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν ὑποδειγματικῇ.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Βιβλιοθήκη τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης.
1, Ἰωάννου Ἀναγνώστου. Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώ-
σεως τῆς Θεσσαλονίκης, Μονοδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰ-
σαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια Γιάννη Τσάρα, Θεσσαλο-
νίκη 1958, σελ. λα'+104.

Ἡ μετὰ εἰσαγωγῆς, σχολίων καὶ μεταφράσεως νέα ἔκδοσις τοῦ κει-
μένου τοῦ Ἀναγνώστου ὑπὸ τοῦ κ. Τσάρα, εἶναι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὸν
πρόλογόν του, ὁ πρῶτος τόμος σειράς δημοσιευμάτων του ἀναφερομένων
εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης. Τὸν τόμον τοῦ Ἀναγνώστου
θα ἀκολουθήσῃ ἐν καιρῷ καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν περὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἔργων
τοῦ Καμενιάτου καὶ τοῦ Εὐσταθίου, καθὼς καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τιμα-
ρίων» γνωστοῦ διαλόγου. Ἡ πρόθεσις εἶναι ἀξιέπαινος, διότι πράγματι
τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ πεπαλαιωμένας τώρα ἔκδοσεις καὶ ἀσφα-
λῶς χρειάζονται ἐκ νέου ἐπεξεργασίαν. Θὰ εἶναι ὅμως ἀτύχημα ἂν καὶ αἱ
εἰς τὸ μέλλον ἐργασίαι τοῦ κ. Τσάρα παρουσιάζουν τὰ ἀστοχήματα τῆς ἐκ-
δόσεως τοῦ Ἀναγνώστου. Διότι εἶναι ἀστοχήματα αἱ περὶ τοῦ ὑποτιθεμέ-

νον διασκευαστοῦ τοῦ Ἀναγνώστου ἀπόψεις καὶ πολλὰ χωρία τῆς μεταφράσεως. Ὁ κ. Τσάρας θεωρεῖ ὡς δεδομένον ὅτι ἡ διήγησις τοῦ Ἀναγνώστου, ὅπως φέρεται εἰς τὸ μόνον διασῶσαν αὐτὴν χειρόγραφον Vat. gr. 172, ἀποτελεῖ διασκευὴν τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου τοῦ Ἀναγνώστου. Ἡ θεωρία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Τσάρας ἐπιχειρεῖ νὰ στηρίξῃ εἰς τὰς σελ. 82 - 91, εἶναι ἀπολύτως ἀπαράδεκτος, τὰ δὲ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς, πείθουν ὅτι ὁ κ. Τσάρας ἀφωρμήθη κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως διασκευαστοῦ καὶ κατόπιν ἐπεζήτησε νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ. Μὲ τὴν ἰδίαν ὁμῶς μέθοδον καὶ μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἀποδείξῃ εὐχερῶς ὅτι ὅλα τὰ βυζαντινὰ κείμενα ἔχουν ὑποστῆ διασκευάς. Νομίζω μάλιστα ὅτι ὁ κ. Τσάρας πιστεύει ὅτι πράγματι ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα βυζαντινὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν φθάσει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς διασκευάς. Αὐτὸ τοῦλάχιστον διαφαίνεται εἰς σελ. 19', ὅπου λέγει ὅτι «ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλα βυζαντινὰ κείμενα, ἔτσι κι ἐδῶ ὁ διασκευαστὴς ἐπεξηγεῖ ὅ,τι νομίζει πὼς δὲν καταλαβαίνει ὁ ἀναγνώστης τῆς γενιᾶς του». Εἶναι δυσχερὲς νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τὰ εἰς τὰς σελ. 82 - 91 ἀναπτυσσόμενα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ᾗθεν ὑπάρξεως διασκευαστοῦ. Διὰ τὴν εἰναι ἀνάγκη π.χ. νὰ ἔχῃ γράψῃ εἰς διασκευαστὴς καὶ ὅχι ὁ ἴδιος ὁ Ἀναγνώστης τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ «ἀρίστου ἀνδρὸς» πρὸς τὸν δόποιον ἀφιεροῦται ἡ μονωδία; Ἡ ἀποστολὴ τοῦ φιλολόγου εἶναι νὰ ἐρμηνεύῃ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ δύσκολα χωρία τῶν ἔργων των, ὅχι νὰ λύῃ τὰς δυσχερείας διὰ τῆς εὐκόλου ἐφευρέσεως ἐνὸς διασκευαστοῦ. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ χωρίον, περὶ οὗ ὁ λόγος, οὐδεμίαν δυσκολίαν παρουσιάζει, διότι ὁ Ἀναγνώστης, ἐπιζητῶν νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ κύρια σημεῖα τοῦ θέματός του, τονίζει σκοπίμως ὅτι ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ἡ μονωδία εἶναι Θεσσαλονικεὺς καὶ συνεπὲς εἶναι γενικῶς γνώστης τῶν κατὰ τὴν πόλιν. «Ὁ διασκευαστὴς» παρατηρεῖ ὁ κ. Τσάρας «νομίζει πὼς πρέπει νὰ συμπληρώσῃ περισσότερον τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς καὶ ἔτσι μᾶς λέει πὼς αὐτὸς εἶναι θρέμμα τῆς Θεσσαλονίκης, πὼς ἔφυγε ἀπ' αὐτὴ λίγον πρὶν τὴν πάρονν οἱ Τοῦρκοι καὶ πὼς ζῇ ἀκόμη». Ἡ ὀρθὴ φιλολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου, ἀπλουστάτη ἄλλωστε, εἶναι ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἐξηγεῖ τὴν συντομίαν τῆς ἀφηγήσεώς του καὶ χρησιμοποιεῖ ἕν ὥραϊον καλλιτεχνικόν εὔρημα διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν συγγραφὴν τῆς. Ἐξ ἴσου μὲ αὐτὴν ἀτυχεῖς εἶναι καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι προσπάθειαι τοῦ κ. Τσάρα νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὑποτιθεμένου διασκευαστοῦ, αἱ δὲ δύο πιθαναὶ ἐξηγήσεις τῆς μεθόδου αὐτῆς εἶναι ὅτι ὁ κ. Τσάρας ἡ ὀρμήθη ἐξ ἐσφαλμένης ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ ἐπαληθεύσῃ, ἢ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πορείαν τῶν νοημάτων τοῦ ἔργου. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα εἶναι τὸ χωρίον τοῦ Ἀναγνώστου § 7 σελ. 20, στ. 6 κἑ. «τοὺς Τζεταρίους, ὡς ἡ κοινὴ φωνὴ τοῦτους ἐκάλει, ληστῶν δ' ἦσαν οὗτοι σύνταγμα ἐκ διαφόρων τόπων

συναθροισθέντες, φύλακας εἰς τοῦτ' ἐπιστήσαντες». Ὁ Ἀναγνώστης χρησιμοποιοῦν τὴν λαϊκὴν λέξιν «Τζετάριος», τὴν ἐξηγεῖ εἰς τοὺς λογίους ἀναγνώστας του. Ὁ κ. Τσάρας ὁμως ἐξοβελίζει τὴν ἐξηγήσιν τῆς λέξεως καὶ παρατηρεῖ «Ἡ ἐπεξήγησις τοῦ διασκευαστῆ. Γιά τὸν Ἀναγνώστη καὶ τοὺς ἀναγνώστες του ἦταν γνωστοὶ οἱ Τζετάριοι. Ὁ Ἀναγνώστης θὰ τοὺς ξαναθυμηθῇ καὶ παρακάτω, στὴ σ. 24, 12 ἀλλὰ καὶ πάλι χωρὶς ἐπεξήγησιν». Ἡ χωρὶς ἐρμηνείαν χρῆσις τῆς λέξεως εἰς τὸ δεύτερον χωρίον εἶναι βεβαίως αὐτονόητος, ἐφ' ὅσον ἡ ἐρμηνεία εἶχε δοθῇ προηγουμένως· ἀνήκει συνεπῶς εἰς τὸν Ἀναγνώστην καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του. Καὶ διατὶ νὰ μὴ εἰπώμεν ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἐπεξηγῇ εἰς τὸ ἄκρως λόγιον ἔργον του μίαν λαϊκὴν λέξιν, ἡ ὁποία, ἂν ἔμενε ἄνευ ἐρμηνείας, δὲν θὰ εἶχε θέσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἔργου του;

Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Τσάρα εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν μετάφρασις τοῦ κειμένου τοῦ Ἀναγνώστου εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας προσπάθειαι, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὴν χώραν μας διὰ τὴν εἰς νεοελληνικὴν γλῶσσαν μετάφρασιν κειμένων τῆς βυζαντινῆς γραμματείας. Ὡς τοιαύτη, ἡ πρόθεσις του εἶναι ἄξια ἐπαίνου. Ἐχρειάζεται ὁμως προσοχή, ὥστε ἡ δημοτικὴ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως νὰ μὴ ἀπέχη εἰς ἥθος ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τοῦ κειμένου. Προσπάθεια θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὥστε ἡ μετάφρασις νὰ ἦτο ἀντίστοιχος μὲ τὴν σοβαρότητα καὶ τὰς προθέσεις ἐνὸς συγγραφέως, ὁ ὁποῖος διαθέτει εὐρεῖαν παιδείαν καὶ ὁμιλεῖ μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ πόνου διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Π.χ. § 1, σελ. 3 ἐμὴν ἀνέθου=φόρτωσες σὲ μένα. ἀμαθῶς ἔχοντι=δὲν καταλαβαίνει τίποτε. Σελ. 4 πρὸς βίαν κινούσας=τοὺς σπρώχνει μὲ τὸ ζόρι. ἀναπεῖσαι κατασκευάσαν=σὲ ἀνάγκασε νὰ μᾶς καταφέρῃς. διανοίς δεξύτητα=τῆς σκέψεως τὴν σπιριτάδα. § 2, σελ. 6 Τὰ τῶν Λατίνων γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτοὺς οἶσθα σαφέστατα=Τὰ χάλια τῆς ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς τὰ ξέρεις καὶ ἐσὺ πολὺ καλὰ. θλίψεις ἡμῖν ἐπήγοντο πανταχόθεν=μᾶς πλάκωναν βάσανα ἀπὸ παντοῦ. § 4, σελ. 10 καὶ σύγχυσις πανταχοῦ=καὶ παντοῦ βασίλευε ἀνακατωσοῦρα. § 5, σελ. 14 περιεσκοποῦμεν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν=καρραουλίζαμε νύχτα-μέρα. Σελ. 17 φόβον ταῖς ἀπάντων ἐνῆκε ψυχαῖς=μᾶς ἔκοψε τὰ ἥπατα. § 7, σελ. 19 ἀλόγον θρασύτης=φρενοπαλικαριά. τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὑπεραγωνίσασθαι προθυμούμενοι=τὸ πήραμε ἀπόφαση ν' ἀγωνιστοῦμε, γιὰ νὰ σώσουμε τὸ κεφάλι μας. οἶον ἀνδριζόμενοι=κάνοντας τάχα τὸν παλικαρά. Σελ. 20 ληστῶν σύνταγμα=ἕνα μπουλούκι πλιατσικατζῆδες. § 8, σελ. 20 ἄλλο τι πάλιν παρὰ τὴν ἡμετέραν ἐφάνη πράξας ὑπόνοιαν=μᾶς σκάρωσε πάλι κατὶ ἄλλο, ποὺ δὲν τὸ περιμέναμε. Σελ. 22 οὐδ' ὅς' ἔτερ' ἀπαριθμεῖτε=οὔτε ὅσα μοῦ ψέλνετε. Τίνος ἔργον=ποιὸς τὰ σκάρωσε; Σελ. 22 μεμνηνός, οἶμαι, κέκτηται λογισμούς=δὲν εἶναι, θαρρῶ, στὰ καλὰ του. Σελ. 30 οἷα δὴ σαθρότερον ἐν πολλοῖς τυγχάνον τοῖς μέρεσιν=γιατὶ τυχάνει νᾶναι μπόσικο σὲ πολλὲς

μεριές. § 12, σελ. 32 ὅπλοις κατάφρακτος=ὀπλισμένος σὺν ἄστακός. 34 οὕτως οὖν τῶν πραγμάτων διακειμένων=Ἐνῷ λοιπὸν βρισκόμασταν σ' αὐτὰ τὰ χάλια. § 15, σελ. 44 ὅτε δὴ καὶ τὰ τῆς πόλεως ἄρδην ἅπαντα ἠφάνιστό τε καὶ ἀνατίετραπτο=ξεπάστρεψαν καὶ ξεπάτωσαν συνθέμελα ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε ἡ Θεσσαλονίκη. τῆς ἐκείνων ψυχῆς ὑπεραγωνίσωνται=νὰ τοὺς ρίξουν κανένα τρισάγιο. Σελ. 46 Δεινοὶ γὰρ ὄντες οἱ Τοῦρκοι καὶ πρὸς ἐπινοίας πολλὰς εὐπορώτατοι τῇ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων πολυπειρίᾳ=Γιατὶ οἱ Τοῦρκοι, ἄνθρωποι διαβολεμένοι καὶ τετραπέρατοι, γιὰ νὰ σκαρῶνουν τοῦ κόσμου τὶς κατεργαριές—ἔχουν δὲ πλούσια πείρα ἀπὸ τέτοιες βρωμοδουλειές. Σελ. 48 ὁ θεοῦ ἀνοχῆς=Θεέ μου, πῶς τὸ βάσταξε ἡ ψυχὴ σου. Τὰ παραδείγματα αὐτά, τὰ ὁποῖα θὰ ἡδύναντο εὐκόλως νὰ αὐξηθοῦν, δεικνύουν ὅτι ὁ μεταφραστὴς παρεσύρθη εἰς χορῆσιν ἀστοχῶν λαϊκῶν ἔκφράσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐναρμονίζονται μὲ τὸ ὑψηλὸν ἥθος τοῦ λόγου τοῦ Ἀναγνώστου. Εἰς τοῦτο δὲν πταίει βεβαίως ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, διότι εἰς αὐτὴν ὑπάρχουν πολυάριθμα κείμενα, ὅπως π.χ. τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη, τοῦ Κολοκοτρώνη κ.ἄ., μὲ πλοῦτον ὑποδειγματικῶν ἔκφράσεων δι' ἀντίστοιχα πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἀναγνώστου κείμενα.

Ἄλλ' ὁ κ. Τσάρας, παρὰ τὴν ὁμιολογούμενως μεγάλῃν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν κατέβαλε, δὲν ἠδυνήθη οὔτε καὶ μεταφραστικὰ λάθη νὰ ἀποφύγῃ. § 1, σελ. 4 τὸ τῆς ψυχῆς φιλόπονον=ἀνήσυχη ψυχή. Σελ. 4 καὶ ταῦτόν, οἶμαι, πέπονθας ταῖς μέλισσαις, ὅτε τὰς ἀρχὰς ζητεῖν τοῦ μέλιτος κατεπεύγονται· παρατρέχουσι, μὲν γάρ, ὥς φασι, τῶν ἀνθέων τὰ εὖοςμα, ἐφίπτανται δὲ τῷ θύμῳ, φυτῷ δοιμύτητος γέμοντι καὶ λίαν ἀνόσμω=καὶ θαρρῶ κι εὖς ἔχεις πάθει τὸ ἴδιο μὲ τὶς μέλισσες, ὅταν ἀναζητοῦν τρεχάτες τὸ πιὸ φρίον μέλι. Προσπερνοῦν φυσικά, καθὼς λένε, τὰ καλομέριστα λουλούδια καὶ κάθονται ἅπάνω στὸ θυμάρι, ἕνα φυτὸ γεμᾶτο γεύση καὶ πολὺ μυρωδάτο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀστοχὴν ἔκφρασιν, ὅτι οἱ μέλισσες «ἀνάζητοῦν τρεχάτες» (=κατεπεύγονται), τὸ «λίαν ἀνόσμον» τοῦ κειμένου δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ μεταφρασθῇ εἰς «πολὺ μυρωδάτο». § 3, σελ. 8 τὴν ψυχὴν ἐφ' ἐκάστης ἀπειδῶς ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου τιθέντος=θυσιάζε κάθε μέρα τὴν ψυχὴν του γιὰ τὸ ποίμνιό του. Ὁ Ἀναγνώστης δὲν θέλει βεβαίως νὰ εἰπῇ ἔδῳ ὅτι ὁ Συμεὼν ἐθυσίαζε τὴν ψυχὴν του διὰ τὸ ποίμνιόν του. Ψυχὴ ἔδῳ σημαίνει ζωή. § 14, σελ. 42 καὶ τὸ θανεῖν ἡμᾶς ἀδίκως ἐν ὑποφίαις ἐτύγχανε=Ὅμως ἄδικοι ὑποφιαζόμεσταν πῶς θὰ πεθάνουμε. Τὸ «ἀδίκως» ἔδῳ συνδέεται μὲ τὸ «θανεῖν» ἡμᾶς, ὅχι μὲ τὸ «ἐν ὑποφίαις». § 15, σελ. 48 καὶ τὰς θείας τραπέζας, ἐφ' αἷς ἡ μυστικὴ καὶ ζωσα καὶ σωστικὴ παντὸς ἐπετελεῖτο τοῦ κόσμου θυσία=τίς ἄγιες τράπεζες, ποὺ ἐπάνω τους γινόταν ἡ μυστικὴ καὶ ἀθάνατη θυσία, αὐτὴ ποὺ λυτρώνει ὁλάκερο τὸν κόσμον. Ἡ μετάφρασις τοῦ «ζῶσα θυσία» ὥς «ἀθάνατη θυσία» εἶναι δογματικῶς ἐσφαλμένη. § 12 σελ. 34 παρελείφθη νὰ μεταφρα-

σθῆ τὸ «θάνατον ἔχον αὐτῷ συνεπόμενον». § 22, σελ. 68 εἰ μὲν ἄξιόν τι τῆς τε σῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑποθέσεως φανώμεν ἐργάσασθαι, σὸν ἂν εἶη τοῦτο καὶ τῶν σὼν ὑπὲρ ἡμῶν προσευχῶν... δίκαιον ἂν εἶη καὶ σὲ ταύτης μετεσχηκέναι=ἂν φανοῦμε πὼς πετύχαμε ἀληθινὰ κατὰ ἄξιο καὶ γιὰ τὸν πόθο σας καὶ γιὰ τὴν ὑπόθεσιν, αὐτὸ θὰ τὸ χρωστούσαμε σ' ἐσᾶς καὶ σὺς προσευχῆς σας, ποὺ κάνετε γιὰ μᾶς..... θὰ ἦταν σωστὸ νὰ πάρεις κι' ἐσὺ τὸ μερικὸ σου. Διὰ τὴν ἢ ἀλλαγὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ κειμένου εἰς πληθυντικὸν εἰς αὐτὸ εἰδικῶς τὸ χωρίον; § 3, σελ. 10 πάντες γὰρ ὥσπερ τινὰ δύναμιν ζωτικὴν ἐν ἡμῖν ἐνομίζομεν τοῦτον =γιατὶ τὸν ἀνθρώπον αὐτὸν τὸν εἶχαμε δλοι μας μέσα μας σὰν μία ζωτικὴ δύναμη (=τὸ σωστόν: τὸν θεωρούσαμε). § 6, σελ. 16 παρασκευή=ἀρματοποιᾶ (ἐδῶ ἀσφαλῶς=προετοιμασίᾳ γενικῶς, ὄχι μόνον εἰς τὰ ὅπλα). § 10, σελ. 21 πῶς, ἃ διανοεῖσθε, οὐκ εἰς πέρας ἡγάγετε; παρελείφθη εἰς τὴν μετάφρασιν. Μὲ τὰς παρατηρήσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἡδύναντο καὶ πάλιν νὰ αὐξηθοῦν, δὲν συνάγεται βεβαίως τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Τσάρα εἶναι ἀποτυχημένη, διότι εἰς πλείστα χωρία ἔχει πράγματι πολὺ ἐπιτυχεῖς ἀποδόσεις, γίνεται ὅμως σαφὲς ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἀδυναμίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ ὑπερνικηθοῦν δι' ἐντατικωτέρας ἐργασίας καὶ ἀκριβεστερας γνώσεως τῆς γλώσσης τοῦ κειμένου.

Εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν τμήμα εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ κ. Τσάρα. Ἡ ἀποψις, πρῶτον, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἀναγνώστου ἀποτελεῖ διασκευὴν εἶναι, ὅπως ἐλέχθη ἥδη ἀνωτέρω, ἀπαράδεκτος. Ἐξ ἄλλου ἡ προσπάθεια νὰ ἀποδοθῇ ἡ συνοδεύουσα τὸ χρονικὸν μονωδία ὄχι εἰς τὸν Ἀναγνώστην, ἀλλ' εἰς τὸν ὑποτιθέμενον διασκευαστὴν τοῦ κειμένου του, ἐφ' ὅσον στηρίζεται εἰς τὴν ἐσφαλμένην ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως διασκευαστοῦ, εἶναι καὶ αὐτὴ ἐσφαλμένη. Ὁ κ. Τσάρας ἐπιζητεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κοινότητα τοῦ συγγραφέως τῆς μονωδίας πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς «διασκευῆς» διὰ τῆς ἀποδείξεως ἀντιστοιχῶν ἐκφράσεων μεταξὺ τῆς μονωδίας καὶ τῆς «διασκευῆς». Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὑπόθεσις τῆς διασκευῆς εἶναι ἐσφαλμένη, τὰ κοινὰ αὐτὰ χωρία ἀποδεικνύουν ὅτι πράγματι ὁ συγγραφεὺς τῆς μονωδίας καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ εἶναι ὁ ἴδιος. Ἐξ ἴσου προβληματικὰ εἶναι ὅσα λέγονται περὶ ἔργου τοῦ Φιλοθέου ὡς πηγῆς τῆς μονωδίας, περὶ τοῦ Καμενιάτου ὡς πηγῆς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργου τοῦ Φιλοθέου, περὶ τῆς μονωδίας τοῦ Εὐγενικοῦ ὡς στηριζομένης εἰς τὸ δῆθεν ἀρχικὸν κείμενον τοῦ Ἀναγνώστου, περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λάμπρου (NE 5, 1908, 369 κ.ἐ.) ἐκδιδομένης μονωδίας ὡς στηριζομένης καὶ αὐτῆς εἰς τὸν Ἀναγνώστην, ὅπως καὶ τοῦ Δούκα ὡς ἀκολουθοῦντος καὶ αὐτοῦ τὸν Ἀναγνώστην. Μερικαὶ κοινότηται ἐκφράσεις καὶ μερικαὶ ἀντιστοιχίαι εἰς γενικωτάτας ἱστορικοῦ περιεχομένου πληροφορίας οὐδεμίαν φιλολογικὴν ἐπιστημονικὴν χαρακτῆρος ἀξίαν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν. Μὲ τὴν

εὐμενεστέραν ἀπέναντι τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Τσάρα διάθεσιν δλόκληρον αὐτὸ τὸ τμήμα τῆς ἐργασίας του δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς προερχόμενον ἀπὸ ἀνεπαρκῆ φιλολογικὴν προετοιμασίαν. Ἐὰν δὲν ἀνεμυγνύοντο ἀτυχεῖς θεωρίαι περὶ δῆθεν διασκευῶν καὶ ἐπίσης ἀτυχεῖς συσχετίσεις καὶ ἂν ἡ μετάφρασις ἦτο ἀκριβεστέρα, ἡ ἐργασία αὐτὴ, ὃ ὅποια ἄλλως εἶναι τόσον εὐπρόσδεκτος, θὰ συνέβαλε πολὺ εἰς τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν τοῦ πράγματι πολυτίμου ἔργου τοῦ Ἀναγνώστου.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Robert Lee Wolff, *The Balkans in our Time*. Harvard University Press, 1956, σελ. 618.

Τὸ περὶ τῶν Βαλκανίων βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Harvard κ. R. L. Wolff ἔχει γραφῇ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ παρουσιάσῃ σαφῇ καὶ συνθετικῇ εἰκόνα τῶν βαλκανικῶν χωρῶν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας των μέχρι τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ κ. Wolff ἐπιμένει ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον συνθηκῶν ζωῆς εἰς τὰ Βαλκάνια, χρησιμοποιοῖ δὲ τὴν ἱστορίαν ὡς μέσον κατανοήσεως τῶν σήμερον συμβαινόντων ἐν αὐταῖς. Τὸ βιβλίον ἔχει γραφῇ ἐπὶ τῇ βάσει εὐρυτάτης βιβλιογραφίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσωπικῆς πείρας τοῦ συγγραφέως ἀπὸ ἐπισκέψεως του εἰς τὰ Βαλκάνια. Τὸ πρῶτον μέρος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1939, περιλαμβάνει περιγραφὴν τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, σύντομον ἔκθεσιν τῆς ἱστορίας των, ἐρμηνείαν τῆς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν ἐπιδράσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐξιστόρησιν τῆς ἐθνικῆς των ἀφυπνίσεως καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας των, σύντομον διαγραφὴν τῆς ἱστορίας των μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἔκθεσιν τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἰς ἑκτασιν εἶναι διπλάσιον τοῦ πρώτου μέρους, ἀναφέρεται εἰς τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἐξελίξεις κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν διαμόρφωσιν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Τὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια τοῦ τμήματος αὐτοῦ εἶναι περὶ τῆς βαλκανικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τὸ 1944 μέχρι τοῦ 1948, περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν βαλκανικῶν χωρῶν κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον, περὶ τῆς σοβιετικογιουγκοσλαβικῆς ἀντιδικίας, περὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας ἔπειτα ἀπὸ τὴν ῥῆξιν πρὸς τὴν Κομμφορμ, περὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς εἰς τοὺς βαλκανικοὺς δορυφόρους ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1948, περὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1948 καὶ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐξελίξεων εἰς τὸ μέλλον.

Ὁ κ. Wolff ὁμιλῶν διὰ τὰ Βαλκάνια ἐννοεῖ τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Γιουγκοσλαβίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν. Ἄγ καὶ ἀναγνωρίζῃ